

به نام خدا

فصل اول: فلسفه و ابعاد آن

درس اول

عنوان: چیستی فلسفه

دبیر: صبری

کتاب حاضر شامل سه فصل - که اساسی ترین و کلی ترین مباحث ذهنی هستند - است و هر فصل شامل چند درس است که مجموع دروس سه فصل، یازده درس می باشند.

مقدمتا باید بیان کنیم که دانش آموزان برای اولین بار در دوران تحصیلی خود چنین درس و کتابی دارند یعنی کتاب فلسفه و چند کتاب دیگر مثل روانشناسی با دیگر کتب فارسی و ریاضی و دینی تفاوت دارند چراکه دانش آموزان از همان آغاز تحصیل خود با کتبی مثل فارسی و ریاضی آشنا شدند و آموزش را آغاز نمودند اما در مورد فلسفه که درس اختصاصی رشته ادبیات و علوم انسانی است، قضیه به شکل دیگری است لذا برخی نه به صورت جدی چنین درسی را دنبال می کنند و نه اینکه در این فرصت کوتاه می توانند ابهامات ذهنی خود را حل کنند به همین خاطر مشاهده می شود که میل و رغبت از طرف دانش آموزان نسبت به این درس دیده نمی شود و این به نوبه ی

خود یک ایراد به نام ایراد کج‌فهمی در سیستم آموزش ایجاد می‌کند. در هر صورت آفات فلسفه ورزی و فلسفه خوانی در ایران بسیار زیادتر از کشورهای دیگر است که در اینجا فرصت پرداختن به آن را نداریم.

قبل از ورود به بحث اصلی و توضیحی درس، یک نکته لازم است مدنظر داشته باشیم و آن اینکه فلسفه وابسته به یک نوع فعالیت به نام فهمیدن و اندیشیدن است یعنی مثل منطق نیست که قاعده و ضوابط دقیق چینش کنیم جهت رسیدن به نتیجه مشخص. البته به این معنا نیست که فلسفه عاری و خالی از قواعد است بلکه منظور این است که می‌دانیم در منطق قاعده تعیین شده که شکل اول باید دارای این شرایط باشد یا نقیض موجب کلیه سالبه جزئی است، در فلسفه چنین مواردی دیده نمی‌شود.

از دانش آموزان انتظار می‌رود بعد از تدریس درس اول بتوانند به سؤالات ذیل پاسخ دهند:

- ۱- تفاوت سؤالات فلسفی و غیر فلسفی را بیان کنند
- ۲- ریشه و جایگاه و تعریف فلسفه را بیان کنند
- ۳- تفاوت فلسفه و دیگر علوم را در روش و موضوع بیان کنند
- ۴- فطرت اول و فطرت ثانی را تعریف کنند
- ۵- چند مثال برای تفکر فلسفی و تفکر غیر فلسفی ارائه دهند

۶- سیر تاریخی فلسفه را به صورت کلی بیان نمایند.

۷- ویژگی‌های دانش فلسفه را نام ببرند.

چیستی فلسفه: یعنی ریشه و اصالت فلسفه

سؤال: آغاز فلسفه و چیستی آن از چه زمانی و در کجا بوده است؟ پاسخ
روشنی وجود ندارد زیرا از زمانی که انسان موجود بوده است اندیشه همراه
وی بوده است.

حال این انسان همیشه دغدغه داشته و کنجکاو بوده است و اصولاً تفاوت
انسان با دیگر موجودات همین سؤال داشتن انسان است.

به قول مولوی:

هم سؤال از علم خیزد هم جواب

همچو خار و گل که از خاک است و آب

آیا همه سؤالات انسان از یک سنخ و گونه هستند؟

آیا همه‌ی انسان‌ها به یک طریق سؤال دارند و مسائلی مثل هم را دنبال
می‌کنند؟

انسان‌ها در برخی سؤالات اشتراک دارند مثل اینکه چه بخورم؟ چه بپوشم؟ کجا زندگی کنم؟ و دیگر سؤالات پایه که هر انسانی آن‌ها را دنبال می‌کند. اما فراتر از این نوع سؤالات که ذکر شد نوع نگرش و بینش افراد تعیین‌کننده سؤالات دیگر است.

سؤالاتی از قبیل: عدالت و آزادی چیست؟ هدف نهایی از زندگی چیست؟ چرا درد و رنج و سختی و شادی و لذت وجود دارد؟ زندگی واقعی چیست؟ آیا انسان موجودی مختار است یا مجبور؟

انسان و تفکر

یکی از ویژگی‌های انسان چیست، توضیح دهید؟ پرسشگری - کودکان در همان سنین ابتدایی از حوادث پیرامون خود سؤال می‌کنند و نسبت به همه چیزهای اطراف خود کنجکاو هستند.

هر سؤالی که برای ما پیش می‌آید بیانگر چیست؟ گویای این است که چیزی را نمی‌دانیم و به دنبال دانستن آن هستیم.

تفکر چیست؟ تفکر بر وزن تفاعل از سه حرف (ف-ک-ر) گرفته شده به معنای اندیشه کردن است. در اصطلاح واسطه رسیدن انسان از مجهولات به معلومات و از پرسش‌ها به پاسخ‌هاست (تنظیم و ترتیب امور و مقدمات معلوم برای وصول به مجهولات).

مراحل اندیشه ورزی و تفکر در انسان چگونه است؟

روبه رو شدن با مسئله ← طرح سؤال ← تفکر در اندوخته‌ها ← رسیدن به پاسخ

دو مرتبه از تفکر

۱- تفکر غیر فلسفی

۲- تفکر فلسفی

تفکر غیر فلسفی چیست؟ تا زمانی که انسان با همان سؤال‌های معمولی و روزانه مواجه است و به دنبال پاسخ آن‌هاست در مرحله اول تفکر قرار دارد

تفکر فلسفی چیست؟ اگر انسان از این مرحله ابتدایی و معمولی تفکر عبور کند و با جدیت و پیوسته به سؤالات اساسی و مهم بپردازد وارد مرتبه دوم تفکر یعنی تفکر فلسفی شده است.

نکته: طرح سؤال فلسفی به عده‌ی خاصی از انسان‌ها که دارای تحصیلات خاص باشند، اختصاص ندارد بلکه شامل کلیه انسان‌هایی که دغدغه سؤالات اساسی و جدی را دارند، می‌شود.

مراحل تفکر فلسفی را نام ببرید؟

۱- روبه‌رو شدن با مجهول‌ها و مسئله‌های فلسفی

۲- طرح پرسش‌های فلسفی

۳- رجوع به معلومات و تفکر در اندوخته‌ها و انتخاب معلومات مناسب با

سؤال

۴- رسیدن به دریافت فلسفی و تحقق شناخت و معرفت.

مقصود ملاصدرا از فطرت اول و فطرت ثانی چیست؟

فطرت اول: مشغول بودن به امور عادی زندگی و تفکر در آنها مثل چه

لباسی بپوشم چه غذایی بخورم در چه خانه‌ای زندگی کنم

فطرت ثانی (دوم): ورود به پرسش‌های اساسی و تفکر در آنها مثل زندگی

زیبا ه نوع زندگی است. هدف نهایی زندگی چیست انسان از کجا آمده است.

نکته: از نظر صدرا فطرت ثانی مرحله برتر و عالی است.

دانش فلسفه

چه عاملی باعث ظهور فلسفه شده است؟ تلاش‌های بشر برای پاسخ قانونمند

سؤالات با موضوعات اساسی و بنیادی

چه علمی وظیفه بررسی قانونمند سؤالات اساسی را بر عهده دارد؟ علم

فلسفه

واژه فلسفه

لفظ فلسفه ریشه یونانی دارد. معرب کلمه «فیلوسوفیا» است.

فیلسوفیا یعنی چه؟ دوستداری دانایی - معنای ارتقای آن دانش

مرکب از دو کلمه: ۱- فیلو به معنی دوستداری ۲- سوفیا به معنای دانایی.

از زمان ظهور فلسفه، واژه فلسفه همه دانش‌ها را شامل می‌شد.

چه کسی واژه فلسفه را رواج داد؟ سقراط

دانشمندان قبل از سقراط خود را چه می‌خواندند، به چه معنا؟ سوفیست-
دانشمند.

سوفیست‌ها چه کسانی بودند و عقیده و اهداف آن‌ها را بیان کنید؟ گروهی
از دانشمندان که برای حقیقت و واقعیت ارزش و اعتباری قائل نباشند و
بگویند هرکس هرچه خودش می‌فهمد همان حقیقت است. گروهی که به
تعلیم سخنوری و وکالت مشغول بودند و مهم‌ترین هدف خود را پیروزی به
رقیب می‌دانستند و همچنین بهره گرفتن از مغالطه.

معنای تاریخی لفظ سوفیست بیان کنید؟ ابتدا به معنی دانشمند بعد از مدتی
این معنی اصلی را از دست داد و مفهوم مغالطه به خود گرفت.

چرا سقراط مایل نبود که او را سوفیست بنامند، و خود را چه نامید؟ به سبب
تواضع و فروتنی در برابر دانایی و علم و شاید به خاطر هم‌ردیف نشدن با
سوفیست‌ها - سقراط خود را فیلسوفوس یعنی دوستدار دانش خواند.

سیر تاریخی معانی کاربرد فلسفه را به ترتیب بنویسید؟

۱- فلسفه به معنای دوستداری دانایی

۲- فلسفه به معنای مطلق دانش

۳- فلسفه به معنای دانش خاص

ویژگی های فلسفه

هر دانشی از دو جهت از دیگر دانش ها متمایز است، آن دو را نام ببرید؟

۱- از جهت موضوعی که آن دانش درباره آن بحث می کند

۲- از جهت روشی که در آن دانش مورداستفاده قرار می گیرد.

نکته: مورد سوم که مؤلف ذکر نکرده: جهت هدف که هر علمی دنبال می کند.

موضوع فلسفه، بنیادی ترین موضوعات

تفاوت موضوع فلسفه با موضوع سایر علوم چیست؟ سایر علوم هرکدام به موضوعی خاص از میان موضوعات جهان و زندگی انسان می پردازند اما فلسفه درباره بنیادی ترین و نهادهی ترین موضوعات جهان و انسان است و پاسخ گوی عمیق ترین دغدغه های بشری است.

فیلسوف در چه اموری کاوش می کند؟ در اصل وجود و حقیقت جهان، طبیعت و انسان.

استفاده از روش عقلی و قیاسی

روش تفکر فلسفی چگونه روشی است؟ روش عقلی و قیاسی

روش کسب دانش در علوم مثل فیزیک و شیمی چگونه است؟ روش تجربی

مسائل فلسفی از جهت روش به مسائل چه علمی شباهت دارند چرا؟
ریاضی - زیرا استفاده از حواس و ابزار به حل آنها کمک نمی‌کند و فقط با
عملیات فکری و استدلالی باید به جواب مسئله‌ها دست یافت.

صبیری